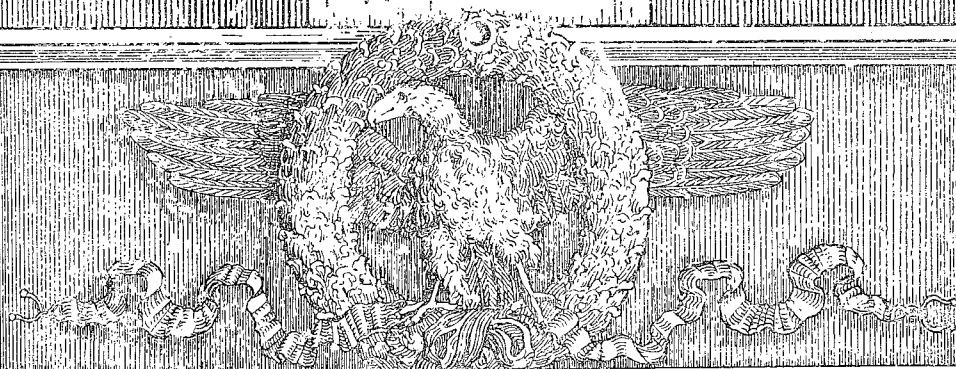

ALMA ROMA

QVIOVIO NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quod sequitur:

IOSEPHI FORNARI **Communia vitae.** Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda:

Fasc. II: *Voces animalium, De officiis.* – Lib. 3,00.

IOSEPHI FORNARI **Fridianus** et **Francisculi prandium**, Milesiae fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. – Singulae lib. 2.

HERMINII IACOBELLI **In campo latinitatis novi flores.** – Si tegumento solut. lib. 5; si xylina structura aureoque titulo decorat., lib. 6.

I. B. FRANCESIA **Euplius, Ad Romam**, Actiones dramaticae. – Singulae lib. 1,50.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui integram ALMAE ROMAE collectionem habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXV, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 275 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 550, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab ALMAE ROMAE administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXVI est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad IOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.

De latinarum litterarum historia praelectiones ¹

III. Aliud carminum genus et memoratu dignissimum est eorum carminum, quae milites ducum triumpho, non sine iocis et dicacitate, canere solebant, quaeque *triumphalia carmina* vocabantur. Apud rerum scriptores horum carminum saepe mentio fit. Perlege Livium in prima librorum decade: multa occurrent exempla, quae iuvat hinc numerare:

In tertio (29) triumphum L. Quinctii Cincinnati dictatoris describens a. CCCCLVIII ante C. n., ait: «Epulae instructae dicuntur fuisse ante omnium domos, epulantesque cum *Carmine triumphali* et sollemnibus *iocis* comisantium modo currum secuti sunt». Habes hinc memoriam festivarum epularum seu comissionum in triumphantis ducis honorem, et epulantes ipsos vides eius currum sequi cum carmine et iocis, qui dicuntur sollemnes, h. e. more solito dicti vel cantati.

In quarto (20) – Devicto bello contra Veientes Fidenatesque an. a. C. CCCXXXVII: «omnibus locis re bene gesta, dictator (Mamercus Aemilius) senatus consulto iussuque populi triumphans in urbem rediit. Longe maximum triumphi spectaculum fuit Cossus (A. Cornelius, tribunus mili-

tum) spolia opima regis interfecti (Tolumnii Veientis) gerens. In eum milites *carmina incondita* aequantes cum Romulo canere». En carmina militaria, quae certe non exquisita arte composita, sed incondita et prope ex tempore fusa laudes victoris celebrabant, cum Romulo aequantes. ¹

Item in quarto (53), de bello sermo est an. ccccx a. C. n. ab Aequis Volscisque in Romanos illato. Quum C. Valerius Potitus consul dilectum habuisset, frustra impediendo M. Menenio tribuno plebis, agrariae legis latore, et exercitus, quamquam invictus infestusque consuli, impigre primo statim adventu Carventanam arcem iam ab hostibus occupatam recepisset, quumque consul praedam in aerarium totam rede-gisset praedicans exercitum participem solum fore, quum militiam non abnuisset, aucta inde plebis ac militum in consulem ira, accidit ut quum consul ex senatus consulto urbem ovans introiret, *alternis inconditi versus militari licentia* iactarentur, «quibus consul increpitus, Menenii celebre nomen laudibus» esset, atque «ad omnem mentionem tribuni favor circum-

¹ Prima spolia opima (h. l. spolia quae dux duci detraxisset), ut notum est, Romulus ipse Iovi dicaverat. Cossus secunda spolia opima prope Romuli spolia in aede Iovis Feretrii cum sollemni dedicatione dono fixit. Merito igitur eum Romulo cum aequabant milites.

¹ Cfr. fasc. mens. Ianuarii.

stantis populi plausuque et adsensu cum vocibus militum certaret ».

Habes hîc rursus inconditos versus, at primum *alternis*, i. e. alterno sermone, dialogi more (*amant alterna Camenae*, dicit Vergilius in tertia Ecloga); dein non in laudem ducis ovantis, sed contra iocosa quadam licentia, qua ducem severum et acerbum increparent, Menenium contra tribunum laudibus celebrarent. Loquitur ipse Livius de *sollemni militum lascivia*; erat enim in more positum ut in triumphalibus carminibus iocarentur milites et in duces ipsos opprobria funderent; quod quidem a militari disciplina haud alienum videbatur.

In quinto (49) venimus ad celebrem Camilli triumphum post Gallos a Capitolio an. cccxc a. C. deiectos et castra eorum capta et illos ad unum caesos, ita ut ne nuntius quidem cladis relinqueretur. Tum, ut ait Livius, «dictator recuperata ex hostibus patria triumphans in urbem redit, *interque iocos militares* quos *inconditos* iaciunt, Romulus ac parens patriae conditorque alter urbis haud vanis laudibus appellabatur ». Hic erant inconditi ioci sed sine probris, ut videtur, immo cum insigni eodemque merito debitoque praeconio.

In septimo (17) narrat Livius, bello adversus Faliscos Tarquiniensesque gesto, anno ccclvi a. C., terrorem maximum Romanis militibus fuisse, quod sacerdotes hostium facibus ardentibus anguibusque praelatis incessu furiali insueta eos turbassent specie. Sed M. Fabius Ambusius consul legatique ac tribuni eos irridere coeperunt et increpare, quod vana miracula puerorum ritu paverent; unde repente animos vertente pudore, in ea ipsa quae ante fugerant velut caeci ruere, et ita discusso hostium apparatu, in ipsos armatos se inferre et totam aciem avertere. Quum victores reverterunt, ut historicus idem monet, *militaribus iocis* cum apparatum hostium tum suum ipsi pavorem

increpabant. Ioci hîc non in laudem neque in opprobrium ducis, sed in ludificationem ipsorum militum versi erant.

In septimo pariter (38), quum Campani auxilium impetraturi adversus Samnites, urbem atque agros suos populo Romano dedissent, bello inde Romanis cum Samnitibus exorto an. cccxlii a. C. n. A. Cornelius Cossus consul in Samnium profectus, exercitum incaute in saltum cava valle pervium circaque ab hoste inessum induxit; tunc in tanto discrimine versantem servavit P. Decius Mus tribunus militum, occupato colle super id iugum in quo Samnites consederant, quod occasionem consuli in aequiorem locum evadendi dedit. Victoria denique parta « consules ambo de Samnitibus triumpharunt, sequente Decio insigni cum laude donisque, cum *incondito militari ioco* haud minus tribuni celebre nomen quam consulum esset ».

In libro decimo (30), quinquaginta post annos, idem ferme accidisse legitur. Nam in bello contra Gallos Etruscosque ac Samnites, quum alter P. Decius se morti devovisset, et qua confertissimam viderat hostium aciem concitato equo se intulisset, ita ut infestis undique telis interficeretur, postea quum Q. Fabius Rullianus consul plenam victoriam reportasset, hic anno ccxcvii a. C. in urbem rediens triumphavit. Ac « milites triumphantem secuti sunt », celebrantes *inconditis militaribus iocis* non magis victoriam Q. Fabii quam mortem praeclaram P. Decii; « et excitata memoria parentis aequata est eventu publico privatoque filii laudibus ».

En habes, lector, quinque triumphorum memoriam, ad vetustiora Romae tempora pertinentium.¹ Semper sermo est de militum carminibus duces triumphantes prosequentium, deque *inconditis iocis* quos

¹ Alia exempla Liviana leges XXVIII, 9; XXXI, 73; XLV, 38 et 43, etc.; sed ad tempora posteriora pertinent, de quibus non est hîc locus sermocinandi.

sollemni lascivia gratulationibus laudibusque miscere consueverunt. Desunt hucusque exempla huiusmodi carminum; sed haud abs re erit conicere, vetera carmina haud ita multum differre ab iis, quorum exempla insequens aetas protulit, veluti illud est, quod in Caesarem de Gallis triumphantem iactaverunt:

*Urbani, servate uxores;
moechum calvum adducimus,*¹

mulierosum nempe hominem carpentes; aut illud quod in Lepidum Plancumque fratres suos proscribentes compositum est:

*De Germanis non de Gallis
Duo triumphant consules*²

duplici sensu vocis quae est *Germani* in iocum adhibito.

Quid continerent igitur triumphalia carmina apparet manifestissime; celebrabant interdum sinceram imperatorum laudes, sed plerumque laudibus miscebant inconditos iocos vel ad vituperandum, vel ad mordendum. Bene Appianus in Libycis dicit (66): *Τῶν ἀρχόντων οὓς μὲν ἐπαινοῦσιν, οὓς δὲ σκώπτουσιν, οὓς δὲ ψέγουσιν*. Et Martialis noster Domitianum alloquens quarto primi libri Epigrammate ait:

*Consuevere iocos vestri quoque ferre triumphi,
Materiam dictis nec pudet esse ducem.*

Quod ad componendi genus attinet, coniectare licet Romanos milites populari rhythmo, praesertim Saturnio vel trochaico, quiddam epigrammati simile effudisse; saepe autem alternis versibus usos esse, vel choro laudum vituperationis verba, vel irridentibus facietis facetias acerbiores opposcentes. Confirmat Plinius senior, qui de Caesarianis militibus loquens, qui apud Dyrrachium cibi penuriam passi erant, ait eos in triumpho Divi Iulii, alternis versibus exprobravisse, quod olere quodam silvestri, h. e. lapsana, vixis-

sent, simul praemiorum parsimoniam cavillantes.

Haec omnia, quae huc usque de triumphalibus carminibus exposuimus, perpendenti, fortasse quaestio in mentem venit, quonam pacto huiusmodi militaris licentia apud eum populum toleraretur, cuius erant tam severae leges in eos, qui infamiam flagitiumve fecissent alteri. Nimirum notum est lippis et tonsoribus, iam in duodecim Tabulis de ea re sermonem esse, « Nostrae XII tabulae, – refert Augustinus *De civit. Dei*, II, 9 (ex Cic. *De rep.*, 4, 12), quum perpaucae res capite sanxissent, in his hanc quoque sancientiam putaverunt, si quis *occenavisset*, sive carmen condidisset, quod iniuriam faceret flagitiumve alteri ».³ Cur igitur in triumphis licebat militibus acerbioribus iocis opprobria in duces fundere? Ad hanc solvendam quaestionem, sunt qui credant, militares iocos inter artes illas enumerandos esse, quibus ab imperatorum capite fascinum avertere veteres conabantur. Nempe, quum persuasum haberent, fortunatos viros Nemesei vindici obnoxios esse, et praesertim Imperatores insigni gloria circumfusus facile posse superbia efferri atque malae linguae malive oculi fascinationi obici, ad haec pericula arcenda decreverant, ut servus publicus post currum triumphantium comes adhaereret, per singulas civium acclamationes dicens: *Respice post te, hominem te esse memento*,² scilicet ut ad tantum fastigium evecti mediocritatis humanae admonerentur.³ Praeterea usu ve-

¹ V. *Fontes iuris rom. anteiusianiani*. edid. Riccobono Baviera Ferrini, Flor., Barbera, 1909. pag. 43. In mentem revoca HOR., *Ep.*, 2, 1, 152, *lex poenaeque lata malo quae nollet carmine quemquam describi*.

² V. TERTULL., *Apol.*, 33; Hieron., *Ep.* XXXIX ad Paulam; cfr. ARRIANI in *Epict. Diss.*, III, 24, 85: *Ο' τοῖς θριαμβέουσιν ἐφεστῶτες ὁπισθεν, καὶ ὑπομνήσκοντες ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν*.

³ ISID., *Etymol.*, XVIII, 2, 6. Hic laudandus est locus PLIN., *N. H.*, XXVIII, 34: « Fascinus imperato-

¹ Suet., *Div. Iul.*, 51.

² Vell. Pat., II, 67, 2.

nerat ut triumphantes bullam quamdam gestarent «inclusis, ut Macrobius ait (*Sat.*, I, 6, 9) intra eam remediis quae crederent adversus invidiam valentissima». Nec id satis; sub curru enim triumphantis pendens fascinum sive phallus affigebatur, cuius conspectu mali oculi averterentur, in eius salutem qui curru vehebatur.

Quae quum ita sint, id nunc quaeritur, num ioci etiam militares tamquam ad arcendam fascinationem idonei aut necessarii, contra legem tolerarentur. Hanc opinionem sequitur inter alios, Stampinius noster, qui in commentatione cui titulus: *Alcune osservazioni sui Carmi trionfali romani*, docta quidem et a studiosis harum rerum legi dignissima¹ multa de hac recollegit, explanavit, disseruit. Non omnia mihi tamen probavit; quum adfirmat Stampinius «ioci militares erano indispensabilmente richiesti nella solennità religiosa, civile e militare del trionfo quale mezzo efficacissimo a preservare tanto il capitano quanto la repubblica dalle disgrazie...», praetergredi sane veritatem videtur. Nonne ad arcendam fascinationem bulla et fascinum pendens et monitus servi medicinam linguae adhibentis cum necessaria tum satis erant etiam sine iocis? Quid demum differt militaris licentia a fescennina procacitate, de qua supra loquuti sumus? Nonne in priscis agrorum fescenninis versibus idem mos alternis opprobria fundendi invaluerat, qualis in carminibus triumphalibus

rum quoque, non solum infantium custos... qui Deus inter sacra romana a Vestalibus colitur et curros triumphantium sub his pendens defendit medicus invidiae, iubetque eodem respicere similis medicina linguae, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriae carnifex». Quae verba perpendenti manifestum est illud «medicina linguae» ad formulam a Tertulliano prolatam «respice post te», etc., referri. Errat igitur Prellerus (*Röm. Mythol.*, I, p. 230, n. 4), interpretatus: *medicina lingua = die Spottlieder der Soldaten*.

¹ Cfr. *Rivista di fil. ed istr. cl.*, an. XXVI (1898), fasc. II.

animadversus est? Nonne haec omnia dicacitati et Italo aceto accepta sunt referenda? Iocos militares non necessarios igitur arbitror ad fascinationem arcendam sed non inutiles concedo.

Sed de triumphalibus carminibus hactenus.

FELIX RAMORINUS.

DE FURTIVIS LITERARUM NOTIS

Furtivas notas politioris litteraturae viri eas literas appellarunt, quae artificio huiusmodi confictae erant, ut non possent ab alio, quam ab eo, cui literae destinarentur, interpretari. Quod si recte animadversum fuerit, id nomen cum illa scriptura congruere satis videbimus quam *cifrata* Itali, aliisque huiusmodi nominibus alii appellant.

Has igitur furtivas literas, si maiorum nostrorum monumenta percurrentibus licebit quicquam animo coniectare, nihil aliud nisi notas esse dicemus, quibus vel occulte vel breviter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifestamus. Notas autem dicimus, quod literas, syllabas et dictiones praefixis characteribus notent, et legentium animos ad significationum notitiam revocent; quo fit, ut qui eas scriberent, *notarii* nuncuparentur. Si denique earum usum perspexerimus, iis tantum rebus eas inservire dicendum erit, cuiusmodi sunt sacra occultarumque rerum scientia, ideoque antiquitus ad sacras disciplinas fuisse adhibitas, ne a prophanis, neve a sacris illis mediocriter initiatis illae violarentur, neve abdita detegerentur mysteria. Itaque haec saepe ignorabilibus characteribus et symbolicis quibusdam figuris maiores tegere et occultare consueverunt. In arduis quoque rebus magnisque negotiis, ut pone civitatum ob-

sidionibus, arcium expugnationibus, pontificalium suffragiorum comitiis, aliisque id genus, ad securitatem usi sunt, quemadmodum et hodie in politicis rebus civitatum administri, ipsique nos quum occulti nostri animi consilia exponere volumus, ne scripta intercepta occulta nostra detegant, ad eorum usum, ut nobis cautionem praestent, nonnunquam confugimus. Praeterea brevitate causa inductae sunt, tum in scribendo ne mentis cogitata praeterfluerent, tum ad aliorum sermonis textum referendum; cui sufficiens rei nostris diebus ars illa comparata est, quam graeco vocabulo *stenographiam* appellamus.

Udenam vero furtivae notae manant? Qui primi eas edixerunt?

Aegypti sacrorum antistites, ut Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana sortirentur, aenigmaticis illa quibusdam sculpturis et characteribus contegebant; invisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facile sic ea literis committere, ut possent a communi et indigna plebe violari. Unde suas literas communes habebant, quas omnes perdiscerent, sed quas appellabant sacras; soli noverant sacerdotes, a parentibus privatim acceptas.

Apud Aethiopes quoque iisdem omnes utebantur figuris, cuius generis literae *hieroglyphica grammata* vocantur, quod iis notis sacrarum rerum mysteria traderentur. Sunt tamen qui putent quum per animalium figuram sensus mentis Aegyptii effingerent, nondum usitatissimam litterarum et scripturae rationem exstitisse. Verum sic mos hic scribendi antiquissimis temporibus invaluit, et vetustatis monumenta omnia in columnis, quae in Deorum templis erant posita, huiusmodi notis signarentur. Unde Aegyptiorum theologiae aenigmata propter obscuritatem lamblicus ait divinae sapientiae musa ut solverentur indigere. Hi namque in huiusmodi mysteria universi naturam ac Deorum archi-

tecturam imitati, myticarum et latentium intelligentiarum quasdam imagines symbolicis nutibus aperiunt; et antiquissima etiam nunc vetustatis monumenta immanibus impressa saxis cernuntur, quarum multi viri docti omni tempore interpretari contenderunt. In hanc sententiam Lucanus ita breviter cecinit:

*Phoenixes primi, famae si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signasse figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere libros
Noverat, et saxis tantum volucresque feraeque
Sculptaque servabant magicas animalia linguas.*

Quosdam sibi etiam Magos characteres effinxisse et reperisse vidimus, quibus suam disciplinam ab usu et vulgari lectione vindicarent. Apuleius de his notis sic meminit: «De opertis adyti profert quosdam libros ignotis literis praenotatos, partim figuris huiusmodi animalium concepti sermonis compendiosa verba suggerentes, partim nodosis et in modum rotae tortuosis capreolatimque condensis apicibus a curiositate prophanorum lectione munita».

Sed veteres, quo etiam in scribendo celeritas in promptu esset, sibi vulgares notas quasdam praefigurarunt ex arbitrio, ut quum in senatu adessent, illis usi, sic brevitate causa scriberent. Ciceronis aetate scimus ab agnostis epistolas et orationes scribi, ut ne verbum quidem excideret, et quidquid per contentionem in iudiciis dicerent, librariorum complures vel manuenses excipere; eos enim his nominibus vocabant, quorum ministerio a manibus utebantur, idque diversis inter se partibus. Non solum in Senatu sed etiam in scholis olim pleraque dictabantur discipulis excipienda, ita ut, licet incommode, notulis tamen et lineamentis compendiose scriberent.

Haec de furtivis literarum notis satis sit hodie dixisse; fortasse alias in argumentum redibimus.

DE MANICOMIIS APUD MAIORES

Quae sum narraturus, ea per obscuros antiquitate annos minime gradiuntur, sed, quae atavi abavique nostri viderunt, in medium referunt, et vix a saeculo abeunt, quod excedit.¹ Non enim pluribus memorandam verbis puto veterum sententiam, quae dementes et maniacos divino flamine agitados praedicabat, quae numinum compotes et futuri praenuncios admirabatur in illis, quasi hi praeviderent melius qui rationis usu, qui intellectus lumine caruissent, et participes deorum fierent qui iam belluina, praeter vultum, induissent, qui ab humano more ritumque penitus defecissent.

Huiusmodi vel nunc hi miserrimi apud barbaros habentur, immo inter Mahumetanos non exigua veneratione coluntur.

O inversi mores, diversaeque mentes, quot a veritate recedunt!

Aevo illo, quod medium dicitur, non conscii caelestium, non religione colendi, sed ignibus, cruciatibus exterminandi ducebantur, veluti maligno pleni daemone, a quo per transversa quaeque traherentur. Haec erat opinio gentium, quae propius ad deos accedere putabant eos, quos aliae teterrimis suppliciis expiatis, veluti aversantes caelestibus, capitali poena plectebant, tartareis furiis infando foedere sociatos. At bono totius humani generis vir ille sanctissimus, Vincentius de Paoli, emicuit in Gallia, cuius nomen insigne fere omnia continet, quae caritas laeniendo, medendo, largiendo, benefaciendo potest. Hoc igitur pro iis deprecante, constitutum est ut a consortio civitatis removerentur, et pro iis esset asylos, quo containerentur. Primum itaque nosocomii crediti sunt domibusque

publicis egenorum solatio exstructis. At quia et aegrotis et pauperibus molesti plerumque, et furiis dementiae suae praecipites interdum dira patrabant, in vincula conicebantur et carceres, in latebris, in obscuris detinebantur saepe crudelibus dati custodibus, qui in miseros verberibus et multiplici tormento saeviebant.

Expedit enarrare, quae tradita sunt.

Nonnulli viminea cavea induebantur a collo ad poplites ita disposita, ut nec manibus nec pedibus ad inferenda iniurias et vulnera uti possent. Abeundi autem in atriis pro lubitu potestas erat, circumeundi per porticus; quo tuti et incolumes essent, cavea tuebatur.

Erant et alii, qui in maleficia proni, qui furoribus agitati atrociter tentabant. In hos omne tormentorum genus prae manibus ut resipiscerent, ut a criminibus abstinerent, in quae furiantes ruebant.

Hinc alii, manibus pedibusque constrictis, in quoddam patens armarium sedentes compellebantur. Armarium autem ferro innixum ita dispositum erat, ut facile impetu maximo in orbem circumvolveretur; quo facto patiens tali afficiebatur vertigine capitis, ut vomitu, resolutis corporis viribus, quasi vitae nescius, languens tandem proiceretur, morti aliquando et obnoxius.

Alii et ex miseris in quadam rota intus vacua concludebantur, quam duo, vel e custodibus plures manu valida super axe ferreo vertebant, eo ferocius, quo ferocior demens inclusus.

Denique tormenti genus erat, quo demens impositus et alligatus naviculae exiguam natanti in lacu, machina desuper agente lintrem, in orbem celerrime agebatur. Quid plura? Curationum omnium fundamentum erat in hac repentina et rapida circumvolutione, qua vel sanus aut efficeretur demens, aut omnino necaretur.

Dicet aliquis: Quorsum haec dira? Nempe uti pavere, ut bruta, scirent, qui parere nesciebant.

Multos praeterea penitus includebant in capsis, fenestra tantum relicta, qua spirare, qua videre possent.

Silentio premimus relatu horrenda de cubilibus situ squalentibus, foetore non adeundis, omni animalium turpissimorum populo scatentibus, quae concipi possunt animo, sermone aequari non possunt. Vincentius illi, quo vivo et advigilante nemo infanda haec ausus fuisset, a vivis exciserat, resque omnis a Christi caritate urgente ad mercenarios abierat.

Verum anno MDCCXCIII Pinel, medicus in nosocomio Bicetrensi, primus petiit ut catenae, nervi, funes, quibus miserorum quamplurimi solo, parietibus, lectulis adstringebantur, omnino auferrentur; libertas praemium placidis constitueretur; carcer infirmis aequum, non latronibus compar turbidioribus compar decerneretur, si iuventia, si mulcentia verba, si humana quaeque ad placandos animos inutilia redderent. Couthon, tunc temporis municipio praefectus, rem proprius aspicere voluit antequam assentiretur. Rem Pinelii medici periculi plenam putat; sed enixius roganti concedit. Nec mora. Tolluntur catenae, vincula laxantur, remouentur compedes. Dementes, quos Pinel bona saepe loquutus molliverat, laeti assurgunt, et, mirabile visu, medico pacati, quieti ac laetabundi quasi parenti carissimo frequentes adstant. Brevi, quamplures ad amissum rationis usum, ad mentem redeunt, et sani a manicomio dimittuntur.

Curationis hoc genus uberes attulit fructus, haeseruntque in illo tum Pinel tenacior, tum discipulus eius Esquirol, qui anno MDCCCXL decessit. Exinde autem, ipsius Pinel ab incepto, manicomia ita commutata sunt, ut nostris temporibus non carceres ad belluas humanas coercendas torquendasque, sed saluberrima domicilia aegrorum, fortassis etiam iucunda, videantur. Munda illic omnia, squalor nullus, non vincula, non fustes, non verbera,

non minae truculentique vultus; non denique esurie, non venarum incisione infirmi curantur; sed exemplo quietorum, persuasione, blanditiis, musica, quae tantum in placandis animis potest; sed opportuna electione alimentorum, potionibus suaviter medicatis, omni prorsus abrogata vi, omni iniuria. Plurimos in dementia infortunia egerunt; ecquid addere vulnera vulneratis?

Quin imo, quum interdum ii sint, qui sibi consilium effingant, ut omni abstineant cibo et confecti fame moriantur, non adest plagosus, ut olim, custos, qui ferro in os dementis immisso, cibum paene suffocans ingerat, sed fames in aegroto excitatur, stimulis augetur epularum delicatissimarum, quibus actus, amens tandem aliquando naturae altius flagitanti obsequitur, et sponte et voluptuose vescitur iis, quae antea respuerat, quum paveret ne, occulto per epulas veneno inserto, maligna fraude necaretur.

Haec omnia in melius nunc in manicomiiis habentur. Caritati plaudamas, quae vincit in bono malum, et per quam bona coniurant in optimum.

P. A.

BREVIS FLORIBUS HORA!..

Divites pictis foliis renident

Flosculi dono charitum, iocosos

Cum sinum pandunt zephiro et decenter

Arva colorant.

At vices aevo fugiente mutant:

Protinus carpit brevis hora florem,

Quo sibi vellet redimere crines

Blanda voluptas.

¹ Scripsit E. Toulouse in commentario cui titulus: *Revue Encyclopedique Larousse.*

*Quid suae frustra rosa delicatum
Purpurae iactat decus; atque plebem
Ceteram florum tumet arrogante
Spernere fastu?*

*Illa florenti sociata ramo
Inchoans rubros aperire honores,
Atque lascivam recreare odoris
Frondebis auram,*

*Gratiis dudum meditatur audax
Texere insertas apio coronas,
Divitum et luxu cupit invidendo
Spargere mensas.*

*Heu nimis vana specie superbit!
Adspicit quam sol oriens hiantem,
Occidens pronam videt immerentes
Ponere frondes.*

*Splendidum rerum tenuare vultum
Fata vi certant avida impotenti:
Optima ignaris bona quaeque nobis
Invidet aetas.*

*Ergo cur fucata oculos decoris
Decipi forma patimur? quid aegras
Allicit mentes, animosque mendax
Fallit imago?*

*Heu tuis frustra illecebris, iuventus,
Credis imprudens: caput impedita
Flore quid gaudes pede dissoluto
Pellere terram?*

*Antequam laetum tenuetur aevum,
Asperum discas metuisse fatum,
Iam satis docta arbitrio potentis
Floris iniquo.*

H. N.

CHICAGO URBS ¹

Omnium urbium, quae tam magnitudine quam opibus ubique terrarum vigent, Chicaginem rerum abundantia et operibus censeo esse florentissimam. Origo urbis atque eius opera aequae singularis. Inter omnes constat, has vastas regiones, quae nullis ferme finibus saeptae tenentur, ab Indis, qui dicuntur, primis fuisse habitatas; deinde, ubi primum esse Americas percubuit, ab Europaeis, qui auri desiderio ardentes, patria et suis relictis, huc se receperant, vel foedere icto vel armis esse occupatas. Id tamen, quod hoc urbis loco, in quo centum ante annos Indorum tabernacula posita sunt, immensa aedificiorum moles in caelum minatur, negotia interiore quasi motu tument, ingenia omnibus artibus et disciplinis finguntur, quam pro hominum viribus et robore, maius habetur atque mirabilius.

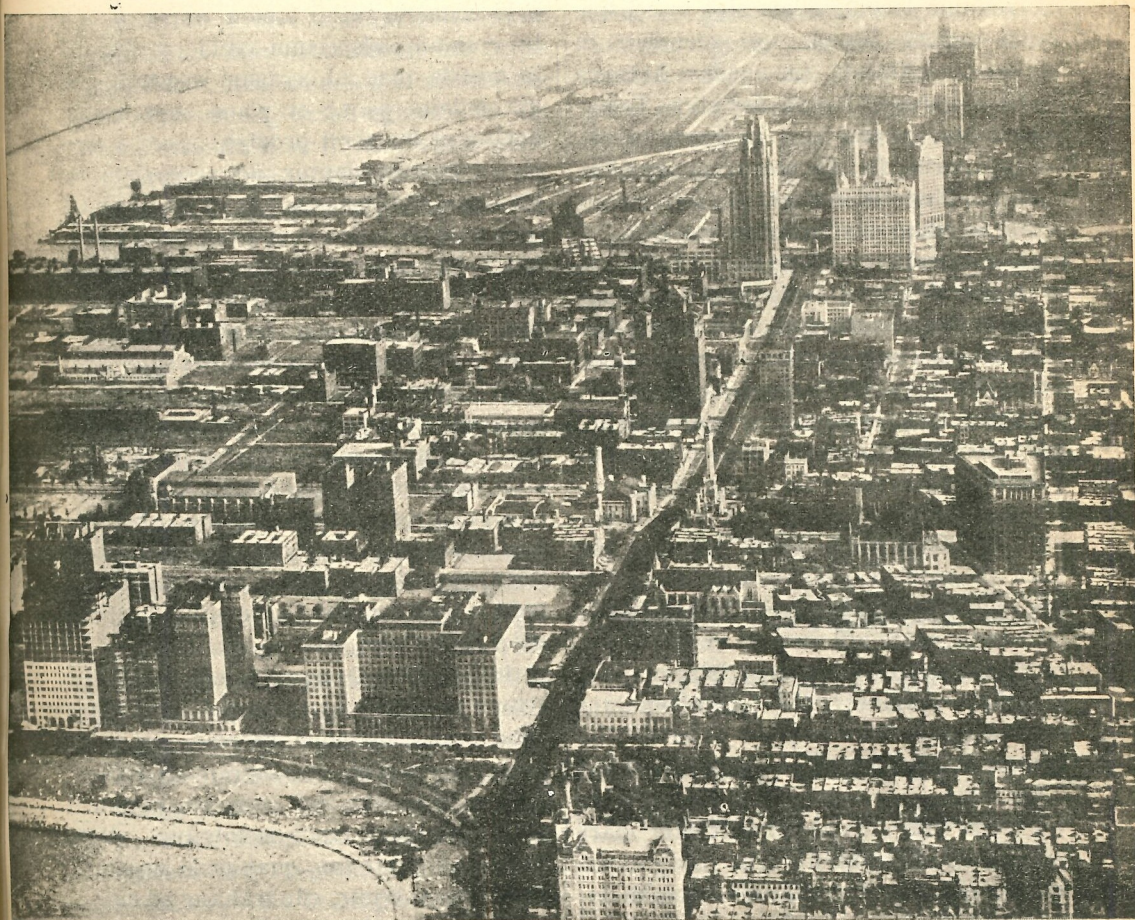
Urbis situs, quo non alter opportunior locus, in agris Illinois iuxta lacum Michigan iam a priscis indigenis interdiu cultus et habitus est. Urbs autem est tripartita; una pars, quae ad septentriones vergit, septentrionalis vocatur; altera rivo, cui nomen «Chicago» interiacente, ad meridiem versus, australis dicitur; tertia denique, quae longius ad occasum spectat, passim occidentalis appellatur.

Cives, quum omnia ferme negotia non in diversis vicis, sed in urbis paene visceribus quotidie obeant, mediam urbis partem, altissimis exstructis aedificiis, praecipuam rerum venalium sedem fecerunt. Quo, paulo post primam diei lucem, ad obeunda negotia ingens hominum multi-

¹ Qui a Patre Purpurato W. G. Mundelein Chicaginem hoc anno vocati sunt, ut in gentium concilio de augusto Eucharistiae sacramento intersint, ii sciant, velimus, hoc de urbe Chicago scriptum sibi ipsis esse dedicatum.

tudo, ex variis quasi fontibus quum emanarunt, tamquam inflati amnes non tam influunt, quam nescio quo impetu inferuntur; unde ad vesperam, negotiis confectis, eadem, qua venerunt, festinatione se do-

quidem, sed ob aedificiorum altitudinem angustae, tanta hominum turba saepe sunt refertae, ut undis aestuantibus similes crescere et recedere videantur. In compitis autem et triviis, ne quis viam transiens

mos corripiunt. Plures itaque ad hanc urbis medullam patent aditus; vehiculis enim, quae innumerabilia vel electride vel vapore aguntur, sanguis, si ita dicam, per viarum venas in totum urbis corpus diffunditur; ad hoc, ut cursus prorsus expeditus sit, pontes ferrei, qui viam elevatam, ut aiunt, efficiunt, quasi alae patulae tres in urbis partes sunt diffusi. Viae latae

sarracis neve ullo impedimento perstringatur, vigiles provident custodes. Transeuntium vero aures plaustrorum strepitu adeo percelluntur, ut praeter confusum tumultuantium fremitum vix quidquam clarae vocis accipere queant.

In aedificiis, quae altissima prope a nubibus absunt, vel ostentandi vel empturos conciliandi gratia omnium rerum thesauri

palam sunt collocati. Impluvium, per quod vitro opertum lux late splendeat, in medio aedificio patet. Itaque ex imo impluvio suspicienti aedificii altitudo, et vicece-
narum contignationum compages atque omnium rerum, quae suppetunt copia, ut si in unum locum collata sint, in conspectum cadunt. Eorum, qui pecuniam in rationem inducunt, in quadam taberna mille et quingenti esse dicuntur. Tabernae itaque quantae sint in promptu est.

Quod urbs, divitiis comparatis, omnium rerum affluentia fruitur, id viis ferreis quam maxime attribuendum est. Ut agrorum ubertas ravis veluti cibo alitur et confirmatur, sic his in regionibus oppida urbesque viis ferreis tamquam fluminibus non tantum aluntur, sed etiam parta paene et condita sunt. In Europaeis quidem terris viae ferreae secundum urbes, iam adultas ductae sunt, sed his in terris, rebus penitus conversis, urbes secundum vias ferreas conditae et aedificatae. Viarum ferrearum autem his in terris vix ulla est, quin in nostrae urbis ostium ducat aut arctissimo utilitatis vinculo cum urbe sit coniuncta; unde affluit tanta rerum copia, ut urbis granaria quasi arboris rami ubertate incurvescant. Urbs igitur omnium commeantium iure vocatur ostium. Huc accedit ut lacus, quod caeruleum aequor iuxta urbem porrectum est, quum vel rivis vel fretis cum aliis lacubus et cum mari coniunctus sit, multum urbi navigatione afferat utilitatis. Prope lacum autem moletrinae et fabricae, ubi ferrum igni liquefactum variis figuris conformaretur, postquam operariorum multitudo, plures a Polonis oriundi, sedem hic constituerunt magno pecuniae sumptu exstructae et quum opera prospere cessissent, auctae et amplificatae. Hic nulla laboris operaeque intermissio; fervetque opus sempiterno igni. Itaque noctu vagae candidi ignis flammae, fulguris paene aemulae, ut si caelum lambant, erumpunt dispelluntque cir-

cumfusas loci tenebras. Ad triginta millia hominum his in fabricis multo labore sudare feruntur.

At macello, qui non tantum magna hominum celebritate, sed etiam rerum apparatu multum pollet, effectum est, ut urbis nomen, veluti lumen nuper ortum in omnium adspectum ceciderit. Quippe in nostris quae ad occasum spectant plagis, infinita paene et plana sunt spatia, herbae et frumenti prodiga; quum a paucis advenis incolantur, ad pecuariam colendam aptissima. Quibus in pratis quum innumerabiles pecorum greges vagarentur, a rerum peritis statutum est, ut iidem greges, suo quisque tempore, in unum locum congregati occiderentur eorumque caro civibus terrarum omnibus suppeditaretur. Quum autem urbs nostra, quo pecora congregarentur, destinata esset, multa laniaria opinione celerius orta et in dies sunt amplificata; inventisque, quae ad servandam carnem utiliora essent, gradatim auctis, tando ardore fervent, ut urbs in terrarum orbe sit nulla, quin carnem et quidquid ex carne capiatur utilitatis ab his officinis accipiat.

Iuvat pauca de quadam officina dicere. Altum est et longum aedificium, extra quod scalae utrinque saeptae, qua oves suesque agantur, in supremam partem ducunt. Hic rota, cui extremae eminent clavi, perpetuo motu revolvitur; clavis deinde alligatur sus, quae pede suspensa, dum rota volvitur, cito trahitur ad eum, a quo iuguletur; iugulata in funem moventem delapsa, fertur ad eum, a quo visceribus cultro solutis purgetur; deinde eodem tractu rapitur ad eum a quo rite in frusta secetur; denique postquam ad ceteros lanios allata est, in frigidum conclave, ubi gelu rigida permaneat, conicitur et servatur suspensa. Nihil carunculae perit, sed ex omnibus partibus saltem aliquid percipitur utilitatis. Hoc vel simili modo pecora caeduntur et caesa servantur. Quibus in

laniariis ad quinquaginta millia omnium operi inserviunt.

Urbs autem nostra, quae omnium urbium maxime Americana ducitur, quum cives ea, quae inter se contraria sunt, adversa quasi fronte componere in deliciis habeant, rebus inter se pugnantibus abundare videtur. Hinc locorum squalor et foeditas certant cum munditia et amoenitate: illinc copia confligit cum egestate. In suburbis, quarum alia in alia urbis parte sita est, inquilinorum sentina fetet; viae, quae circa sunt, asperae et imbri plerumque corruptae; gurgustia rimis dehiscunt, et, ut si iam corruant, proclives inclinant.

Attamen horti amplissimi, ut civium voluptati inservirent constructi, pro praecipua habentur locorum suavitate. Hic viridaria arbustis et semitis ornata, sphaeristeria pueris ludentibus aptissima, cetera denique, quae ad civium commodum et voluptatem pertinent, nescio quo rerum ordine et splendore sunt diffusa. Qui horti viis, quas bene stratas *Boulevards* gallice vocant, inter se coniuncti, quum cespitem miri coloris vireant, venustiores sunt, quam quos in Europaeis urbibus viderim. Huc sudo caelo effluunt equi phalerati, rhedae electridae vel vapore actae, omnes denique urbis opes, quae narrare longum est.

Quidnam tanta in urbe valet religio? Cives variis disciplinis subacti, quamvis alii Deum esse negent, alii res sacras flocci faciant, quin in religionem sint pro-
pensi, negari non potest. Fana igitur et templa veluti excelsae populi tota urbe pro-
seminata, eaque, id quod maximum est, a civibus eorumque impendio erecta. Quum Catholici non tantum urbe nascente, sed etiam adulta multum possent, plurima templa nostrae religioni dicata sunt. Plus decies centena millia incolarum signa Catholica sequi dicuntur.

Urbis historiam summis saltem labiis attingere libet. Hos agros anno MDCCCIII

vir quidam, cui Kinzie nomen, Europaeorum primus, casa erecta, excoluit, quem propter loci oportunitatem tot advenae sequebantur, ut brevi mora oppidum nasceretur. Quum vero oppidum, fortuna reflante, anno MDCCCLXXI igni deletum esset; cives, ubi primum respirandi spatium datum est, alteram eamque maiorem aedificandam curaverunt. Urbs itaque ad triginta millia passuum longa et ad decem millia passuum lata pomeriis ferme immensis circumdata est. Inhabitantium autem multitudo - ad trecies centena millia hominum - ex omnibus terrarum gentibus conflata. Nunquam post hominum memoriam contigit, ut paucis annis, tanta opera, quae ne cogitatione quidem antea efficta erant, hominum ingenio atque virtute compararentur. Chicago ingenii tamquam imago est; ex qua, quid hominum vires et constantia possint, satis apparet.

Scrib. Romae, mense Martio MCMXXVI.

HILARIUS DOSSWALD, O. C. C.
Chicaginis.

COMMUNIA VITAE

Visitur amicus aeger.¹

MANSUETUS, PAULINUS, CLAUDIUS,
PATERFAMILIAS.

MANSUETUS. - Claudium familiarem nostrum intellexi laborare adversa valetudine.

PAULINUS. - Doleo sane vicem eius. At quando illum morbus corripuit?

MANS. - Non ita dudum. Vin, tu mecum una aegrum visere?

PAUL. Equidem volo. Ita nobis praecipiant christianae humanitatis leges; obtemperemus. Unde autem contraxit morbum?

Ex ANTONII VAN TORRE dialogis familiaribus.
Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

Non ex intempestivo litterarum studio, opinor, nedum ex frigore aut inedia.

MANS. - E crudis potius malis, pyris, fructibus: nam horum puer non alter aequae est cupidus, atque ille.

PAUL. - Quid illi dolet?

MANS. - Stomachus.

PAUL. - Laborat ex stomacho? Hinc illae lacrymae, certo certius. At quid cessamus? Quin pulsamus ostium?

MANS. - Resiste. Claudii patrem video per tempus egredi: conveniamus eum. - Mi domine, salve.

PATERFAMILIAS. - Salvete vicissim, adolescentes optimi.

PAUL. - Filius ut valet a stomacho?

PATERF. - Parum ex sententia; tamen minimus a stomacho metus est.

PAUL. - Quo morbo tenetur praeterea?

PATERF. - Ipsi divinant medici. Suspicantur tabis esse speciem.

MANS. - Meliora speramus. Febrine quotidianae conflictatur?

PATERF. - Non quotidiana; nunc tertio quoque recurrit die. - Sed quid tam diu pro foribus vos detineo? Tecto, si placet, succedite.

MANS. - Imo erit gratissimum.

PATERF. - Hac me subsequimini in aegroti cubiculum.

PAUL. - An ergo licet cum illo colloqui?

PATERF. - Rogas? Quidni liceret?

PAUL. - Ne, si quietem interpellemus, morbus ingravescat.

PATERF. - Interdum somni nullam partem capit, noctu haud multo amplius: innoxii acceditis; est illi solatio et voluptati consortium.

MANS. - Qui vales in praesentia, Claudii noster? Nihilodum melius quam heri?

CLAUDIUS. - Nihilo melius; quin aliquanto peius.

MANS. - Sane dolemus; at bono sis animo oportet.

CLAUD. - Et vos quam valetudine estis?

PAUL. - Prospera certe, quae Dei benignitas est. Utinam propediem tu quoque valeas perinde ac nos!

CLAUD. - Ubi Superis videbitur, fiat; sin minus, aequo animo ferendum est.

PAUL. - Libenter apparet, ut corpori tuo male sit, certe animum valere.

CLAUD. - Quid agam? Impatientia morbus in peiorem partem vertitur: contra, multum iuvat animus in re mala bonus.

MANS. - Nondum tibi reddita est cibi appetentia?

CLAUD. - Non nauseat saltem stomachus.

MANS. - Id felix est famis principium.

CLAUD. - Paullatim restituendam orexin spero, quoniam febris intermittere coepit.

PAUL. - Nos autem precibus opitulabimur quoad poterimus.

CLAUD. - Habeo gratiam.

PAUL. - Non est quod habeas; mutua precum subsidia pro iure suo exigunt amici.

CLAUD. - Aliquanto crebrius deinceps commeate intervise mei gratia.

MANS. - Adhuc metuimus, visendo, ne molestiam tibi exhiberemus potius quam officium. Aegris ut plurimum amica est solitudo.

CLAUD. - Nunc illa defecerunt morborum fastidia: grati advenietis hospites.

MANS. - Non patiar me desiderari, si quid meum te oblectat consortium.

CLAUD. - Tua consuetudine nihil est suavius. Verum quid causae est quod tu, Pauline, taceas? Rarius ideo me revises? Ecquid?

PAUL. - Heu! non licebit forte per valetudinem matris.

CLAUD. - Itane vero? An et illam morbus corripuit?

PAUL. - Imo gravissimus. Dies sunt plus minus viginti, quum decubuit.

CLAUD. - Accipio hercle! iustam excusationem, atque eo magis fore ut citius convalescat precor, quo in posterum ad me frequentior recurrere possis.

PAUL. - Et ipse ominor ut quod ea de causa a me neglectum est, crebra consultatione pensem.

CLAUD. - Optato, inquam, advenis.

PAUL. - Valetudinem vero tu cures ita diligenter, ut te iam ex morbo satis firmum inveniam quum rediero.

CLAUD. - Faustum id sit atque fortunatum. Valete interim vos in proximum congressum.

MANS. - Iterum atque iterum vale.

PRO IUNIORIBUS

Parvum antibarbarum.¹

Transitorius - Fluxus; Caducus; Brevis; Ad tempus.

Translatio - Conversio; Interpretatio; (Cfr. *Traducere*).

Transmodate - Immoderate; Immodice.

Transmutatio - Immutatio.

Transparere - Perlucere.²

Transverse - Transversum; Ex transverso.

Tribulatio - Afflictio; Calamitas; Aerumna; Res adversae; Mala.³

Tribuna - Suggestus; Rostra.⁴

Tributarius - Vectigalis; Stipendiarius.

Triduanus - Trium dierum.⁵

Triennalis - Trietericus.

Trigesies - Tricies.

Trillus - Sonus intortus (vibrans); Susurrus.⁶

Trimestralis - Trimestris; Trium mensium; Quod tertio quoque mense fit.

¹ Cfr. fasc. sup.

² *Transparens* - Perlucens; Perlucidus; Perspicuus.

³ *Tribulare* - Rebus adversis affigi; Aerumnas perpeti; Laborare.

⁴ *Altaris maximi tribuna* - Templi fastigium.

⁵ *Triduana supplicatio* - Supplicatio (Supplicationes; Sollemnia) in triduum (trium dierum).

⁶ Itaque *Trillare* - Susurrare; Vibrare.

Tripartitus - Tripartitus.

Trisavulus - Abavus.

Triticum - Ternae tabulae pictae.

Tritura - Tritus (us).

Triumphator - Triumphans.¹

Truncare - Praecidere; Abscindere; Amputare; Resecare; Adimere.

Tumefactus - Tumidus.²

Turbina - Rota aquilega.

Turista - In animi oblectationem (Voluptatis causa) peregrinator.

Turnus - Alternatio; Per vices successio.³

Turpare - Deformare.

Turpilquium - Verborum (Sermonis) obscoenitas.

Tympanum (in aedificiis) - Fastigium.

Typographia - Officina libraria (libris edendis).

Typus - Forma; Figura; Exemplum.⁴

Tyranna - Dominatrix; Domina.

Uberrim - Abunde; Affatim.

Uberritas - Ubertas; Fecunditas; Fertilitas.

Ubicatio - Situs; Locus.

Ukasium - Edictum imperatorium.

Ultimatum (facere, dare, mittere, etc.)

- Extreimas condiciones imponere (et sim.).

Ultionem sumere - Ulcisci.

Ultramontanus - Transmontanus.

Umiditas - Umor.

Umor - Ingenium; Natura; Mores.⁵

Unanimitas - Concordia; Animorum (Voluntatum; Sententiarum) consensus.⁶

¹ *Triumphaliter* - Triumphantium more (ritu).

² *Tumefactio* - Tumor.

³ Itaque *Turnatim* - Alterni; Alterna vice.

⁴ *Typice* - Insignite.

⁵ *Umor laetus*; Animi iucunditas; Hilaritas - *Umor niger (tristis)*; Tristitia - *Umor facetus*; Lepos - *Umor bellicosus*; Spiritus ferox - *Bonus umor*; Vir festivus (Hilaris; Ccmis) - *Umorismum*; Lepores - *Umorista*; Cavillator - *Umoristicus*; Salsus.

⁶ Itaque *Unanimiter* - Omnium (Communi; Uno) consensu; Uno animo; Uno ore; Ad unum omnes; Cunctis suffragiis.

Unctuosus (vir) - Vir blandiens; Blandus; Assentator.

Uncinus - Uncus.

Unguem (ad) - Absolute; Perfecte; Plane; Omnino.

Unice - Tantum; Solum.¹

Unificare - In unum cogere; Coniungere; Unum et idem facere.

Uniformis - Unius formae (modi; generis); Similis atque idem; Idem semper. - *Si de veste*: Insignis (ex. gr. militum, puerorum) vestis.

Uniformitas - Similitudo; Convenientia.²

Unigenitus - Filius unicus.³

Unitateralis (sententia) - Curta sententia.

Unio - Concordia; Animorum et sententiarum summa consensio - Societas; Globus.

Unire se - Coniungere (Consociare) se cum aliquo; Se applicare ad aliquem; Convenire cum aliquo.

Unisonum - Unius sonus; Concordi sono; Concordia.

Unitarius - Unitatis studiosus.

Universalis - Universus; Communis.

Universalitas - Universitas.⁴

Universitas (studiorum) - Lyceum magnum; Athenaeum; Academia.

Unquamquam - Unquam; Nunquam; Minime.

Uraganum - Nimbus.

Urgentia - Necessitas.

Usabilis - Qui adhiberi potest; Quo uti licet (possumus).

Usbergum - Thorax; Lorica.

(Ad proximum numerum).

I. F.

¹ Bonum est pro singulariter.

² *Uniformare se alicui*, Sequi aliquem; Parere alicui; Se convertere (Se conformare) ad... - *Uniformiter*: Eodem semper modo; Sine ulla varietate; Aequaliter.

³ Apud Ciceronem una vice tantum invenitur: *Unigena*.

⁴ *Universaliter* - Universe; Generatim.

ANNALES

Nationum Societas.

Ut in superiore civilium per orbem eventuum recensione nostra nunciavimus, primis Martii mensis diebus Genevae quinque supra quadraginta Nationum Societatis legati convenerunt, qui circa admissionem Germaniae in ipsam societatem decernerent, quam unanimi suffragio fieri oportebat. Id ita futurum omnes putabant; res vero praeter expectationem cessit. Quum enim Germanorum legati obsisterent ne praeter ipsos natio alia quaevis in coetum reciperetur, stabilemque locum, contra, peterent et Poloni et Hispani et Brasilienses; quumque in varias condiciones, hinc inde a ceterarum gentium legatis propositas, eorum nemo concedere voluisset; Brasilienses denique intercessionem opposuissent, comprobationis concordia deficiente, ne Germania quidem in nationum societatem cooptari potuit.

Dimissum est itaque infectis rebus concilium, coetusque electus qui de concilii ipsius regulis passim innovandis, ac praesertim de consiliariorum numero augendo ad mensem Septembrem referat. Huius coetus particeps et ipsa Germania erit una cum Polonia, Sinarum et Argentina republica; quae a societate recesserat neque, usque dum scribimus, iterum ad eam rediit.

Ex hisce eventibus dubium passim exortum est de perpetuitate atque efficientia foederis Locarni in oppido sancti; Chamberlanus vero in Anglia, atque Stresemannus in Germania, acribus orationibus dubitationem quamlibet diremerunt. Id autem fauste confirmatum est a novo foedere inter Austriam et Ceco-Slovacorum regnum inito, scilicet iuxta conciliantem animum, qui Locarni praestitit.

**

Londinensis conventus.

Feliciori vero exitu habitus est Londini Italiae, Galliae, Angliae, Belgicae et Germaniae conventus, ut simul de Washingtoniensi rogatione ad laboris horas octo per orbem universum opificibus statuendas, convenirent. Exceptiones quidem motae sunt; non eae tamen, quae rogationis ipsius fundamenta diruerent.

**

Galliae res.

Facile praedixeramus fieri posse ut, necopinata causa intercedente, Gallico ministrorum collegio a munere esset abdicandum. Revera, dum Briandus Genevae est, Gallicus popularis coetus legibus ferendis renuit rata habere consilia de debitorum solutione a Senatu inducta. Timebant inde ne laboriosum discrimen oriretur, eoque gravius, quod, nisi feliciter res absolveretur, Gallia nullam partem iam habitura esset in Societatis nationum disceptationibus. Deficientibus enim legitimis ministris, quisnam Galliae personam illic gereret? Sed brevi difficultates victae sunt; summa rerum Briando iterum tradita, qui sibi collegas assumpsit Peret pro oeconomicis negotiis; pro civilibus autem Malvy; quamquam hic tam acerbe ab adversariis suis acceptus est, ut in ipso legatorum coetu animo relictus sit.

Quando navis iu portum adducetur?

**

Nova flagitiosa vis in Italarum administrum primum facta.

Dum hae notae sub prelo sunt, die vii mens. Aprilis, de novo impetu in Benitum Mussolini, Italarum administrum primum, fama manat: mulierem quamdam, natione Hibernicam, mente fortasse magis quam pravitate captam, manuballistulae glande

eum in Capitolio petiisse, qui leviter in vultu est vulneratus.

Facinus ex animo iterum iterumque exsecramur, Deoque Optimo Maximo gratias agimus, quod sospitem virum servaverit. Idque felix, bonum, faustumque siet!

POPICOLA.

VACUI TEMPORIS HORA

Quae de luctis SUBALPINI nostri Gallus in hisce paginis recens cantavit, Anonymum illum meum, qui certe a memoria vestra non decidit, excitarunt, ut auxilium mihi apud vos afferret, nonnulla ad me mittens quibus **singulare certamen** Barclaius suus descripsit. Pretium est operis ut omnes legant:

Paria - sic igitur ille - arma erant ensesque utrique. Nec dubitaverat Commin-dorix ipso impetu iuvenem proteri posse. Itaque spernenti vicinior tamquam ad facilem ruebat victoriam. Sed postquam adverso mucrone depulsus est ictus, quem alte paraverat, et Astioristae gladium aegre a iugulo removit, tunc vero diligentius in illum coepit inspicere et ut in iusto discrimine se tueri. Iamque ensis utriusque vanos in ictus bis terque ceciderat, quum tandem Astioristes prior vulneris accepit in capite, qua in supremam frontem capillitium excurrit. Tum vero sudore ac cruore formosior impatienter excanduit. Circuire, accedere, relinquere hostem, artisque et ingenii mutatione lassare. Urgebat nobilissimam mentem victoriae decus et praemium... Ita hostem obsidenti tandem dedit se fortuna. Ut apud nos, de veteri more, caesim pugnatur, destinaverat forte ictum in caput inimici, quem cervicis deflexio non in totum frustrata est. Incidit enim ensis in aurem, quam cum modica genae parte deiecit in terram. Movit tyrannus caesariem, horri-

dasque indignatione et minis infremuit; furum poenam ac dedecus ille casus inflixerat. Manabat et plurimus sanguis; adauxitque hoc ipsum insaniam, quod Astiories, tamquam hoste contempto satis iocis vacaret, dati vulneris dolorem cumulavit ludibrio. Recruduit itaque pugna, donec visus est Astiories indignari tanto tempore constare victoriam. Felix ictus et Galliae salutaris, qui Commindorigi laertum eripuit. Quo prolapsus institit victor, reclusitque adhuc mori dubitantis vitalia.

**

Ita Barclaius, quem ex certantium nominibus de barbaris scripsisse arguimus. Num vero aetas hosce barbarorum mores abolevit?

Quamquam humanissimis nobis **pugna pugnata** nostris diebus magis est in deliciis. Quibus ut morem gereret, amicus meus incognitus et exemplum scriptoris, qui vel abhinc saeculis tribus vixit, suppeditavit, Ferrarii scilicet, qui in « Collocationibus » (II) haec scripsit:

Ubi harpasti velitatio, alternante plerumque partis utriusque victoria, inter innoxia sibila et festas acclamationes satis prolusit, ad suarum se capita viarum gemina recipit acies, manibus inermibus pugnature. Etenim sollemne iis pugilibus est, contra quam veteres consueverint, quolibet annulorum caestu exarmatis et nudis compressisque digitis micare. Quin etiam vel casu prolapsi, vel impulsu deieci surgere permittuntur impunes, ut novi Hercules cum Antaeis ex aequo congrediantur. Iamvero sua cuiusque agminis tuba aere bellico viros ciet, mutisque Martis flammis canoro spiritu accendit. Iam doctae Palladis milites litterati voce, manu et increpante moram tuba hostile agmen invitant et provocant. Iam provocatum raucas minas responsante classico procedit. Iam toto e foro spectatores accurrunt

et pugnae locum densa utrinque serie stipant. Iam concurritur et fit impetus; iam variis vere modis manus conserunt, sive, ut poetice dicam,

Immiscentque manus manibus, pugnamque laces.
[sunt.]

Mirum dictu visuque! Omnes, quamvis rudes et idiotae, sine strepitu, pugnis strictim, solide valideque argumentantur; et hi lividum hostilibus oculis, illi contra cruentum naribus argumentum imprimunt. Libet, dum illi pulsant, ista concinere:

*Multa viri nequicquam inter se vulnera iactant,
Multa cavo lateri ingeminant, et pectore vastos
Dant sonitus, erratque aures et tempora circum
Crebra manus: duro crepitant sub vulnere malae,*

donec utrinque, tundentium efficaci miraculo dextrarum, capita in tubera transformantur. Quod si vitricae pugnorum petulantia repulsis praepugnatoribus aggressores irrumpant, opima spolia ex officinis praesertim cibariis atque dulciariis, nisi mature praecludantur, non sine laetabunda sublatores alte pileolorum ventilatione, et victos exsibilante triumpho, ex aggressoribus praedatores exportant, ac veluti bellicam victores praedam, illa in vulgus missilia spargunt. Sin autem Palladii comilitones hostem repugnacibus dentifrangibulis ac denasantibus pugnis retuderint atque repulerint, re infecta indecore abeunt sonoro sibilorum irrisu prosequuntur. Ita mutuis utraque sese factio aggressoribus incessit, et qua victrix, qua victa, priscum pugilatum instaurat.

Bene, hercle! illis; ... melius nobis!

**

Idque eo magis, si **Galli monita** audiverimus, quae hodie per consuetum SUBALPINUM ipse praebet, **de amicitia**:

Adhuc de gallis sum locutus bellicis,

Sui qui semper se monstrarunt vindices,
Modo virtutem in effundendo sanguine,

**

Iocosa.

Tuccius Magistro:

— Heu! Nisi a litterarum periculo probatus discessero, in flumen me deiciam!

MAGISTER. — Sine ullo timore perficias: cucurbitae enim innatant!

Magister multum temporis consumpsit in thermometri compositione, usu, etc., explanandis; deinde Tuccium interrogat:

— Intellexisti ne quae huc usque docui?

— Optime.

— Quid est igitur thermometrum?

Tuccius tacet. Instat alter:

— O me miserum! Dicas saltem quibus elementis componatur.

— Tuccius (post aliquam moram): Ex vitro et ligno.

— Fil... Ad quid eo utimur?

— Ad ornandas domesticas parietes!

**

Aenigmata.

I

Armipotens heros, Aenea stratus ab hoste,
Italiae sparsi rura cruore meo.

Litterulam praefige mihi: cito nascitur ex me
Humanos ales reddere docta sonos.

II

Consona trina datur: lege quamque suo or-
[dine, sodes.
Illis particulam, tempus quae denotat, adde:
Prodibit nulli res simplicitate secunda.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Cor-nix*; 2) *Pa-pa-ver*.

IOSFOR.

Dr. IOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

Habemus foederis qui et fuere socii,
Imo perenne pignus amicitiae.

Iuvat rem dictis explanare fusius.

Erant duo galli mira pulcritudine,
Rostris et unguibus et pennis aureis,
Eaque aetate commoda ad certamina.
Ergo cum primum sunt in castris positi,
Ut inter dimicent de more solito,
Fit magna probe cunctis expectatio.
Nam galli incedunt gravitate maxima,
Et ambo laete se salutant invicem,
Alis et voce graccitantes alacres...
Eos ad iram spectatores provocant,
Et ipsi saepius se mirantur, vocibus
Se se quodammodo salutant teneris.

Quid est? Videtur res quasi incredibilis.

Autumat quis dolum vel maleficium,
Ut de re gravi cuncti dant consilium:
Eis tingantur alae tum coloribus;
Sic sibi extranei adparebunt admodum.
At cum mittuntur ad certamen denuo,
Se cognoverunt vel diversis vestibus.
Escam proponunt... blanduli sed divi-

[dunt]

Novum praescribunt animorum speciem:

Mittantur alii. tunc aiunt, socii...
At, at, perspectis novis adversariis,
Tunc naturalis mos in ipsis nascitur,
Eosque rostris, unguibus sic provocant,
Viribus sed iunctis, consertis animis,
Donec insignem referant victoriam.
Rebus sic prospere gestis, et aemulis
Occisis, redeunt amici ut antea.
Quo facto, cives, omnium sententiis,
Hos gallos statuunt nutriendos publice,
Ut sint exemplum posteris concordiae.

Hanc do mortalibus vitae sententiam,

Velint si in terris vivere suaviter,

Ut ambo galli se gessisse vidimus.

Vivant iuncti corde, vivant et viribus.

Gallum quis feret sic monentem homines?

Utinam Galli me sentirent placide,

Ut possint prosperam tunc vitam vivere!

Hoc do consilium cunctis mortalibus.

PANCRATIUS

[13

Actio dramatice FRANCISCI WIELAND – (Latine reddidit Andr. Haberl)

CAI. Pro certo haec dicis, fili?

REP. Pro certo, pater; siquidem his videbam oculis avelli a parentibus liberos.

CAI. Ergo nostri officii est fratres carissimos quacumque ratione ad extremam pugnam erigere.

REP. Ita vero, pater, confirma eos!

CAI. Sed cui hoc tuto commitemus, ut ad eos perferat corpus Dominicum? (*Circumspicit*).

TARCISIUS (*statim positus in gradu genibus protendit manus*) Da, pater sancte, mihi da ferendum corpus Domini. Ne isto me excluderis honore!

CAI. Filiolè, parumper cogita, quanta sit res, mundi Dominum perferre ad carcerem. Tu impar eris derisoribus. Quid vero fiet, si vulgus te agnoverit?

TARC. Nunquam equidem utilis fui Ecclesiae antehac imbellis viribus. Sed puero contemptibili et ignoto, qui transversis viis iturus sit, puerorum amicis tuto commiseris. Proinde, pater, mihi, quaeso, ferendum trade!

CAI. Accipe igitur sanctum panem Angelorum! Diligenter tamen cura, ne quid prodas, ne mittas margaritam canibus. Incede celeriter nusquam diu moratus! Maxime vitas frequentiores! Igitur perfer fratribus, ut sumant corpus Domini. Hoc repletis cibo, catenae videbuntur deliciae. Suscipe, custodi onus augustissimum!

(CHRISTIANI circum aram ponunt genua. Caius se demittens Tarcisio inter turbam occultato complicatum tradit linteum, quod hic statim sub veste abscondit. Curetur, ut ipsa traditio maneat tecta et nunc et postea, quum reddetur linteum.)

TARC. O panem caeli! (*Surgit*).

CAI. Deus te custodiat et eius Angeli deducant te! (*Omnibus locum dantibus, TARCISIUS exit brachiis decussatis, REPARATO usque ad aditum prosequente*).

Nunc, grex pusille, rursus pugnam paracum huius mundi ineundam principe. Ferocium manus brevi aderit sanguinem petens praedamque. Quapropter, Reparate, advocatis pauperibus etiam hodie sacra vasa distribue, aurum et argentum Ecclesiae. Sic enim est melius, quam sacrilega carnificum manu profanari. Adhuc in decem catacubarum cameris quotidie, post signum vigiliarum media nocte datum, sacra fiunt, sed cavendum, ne unquam plus deni altari circumstent. Sacrum Domini corpus posthac quilibet reverenter secum portabit domum, ne quem ego ipse dare iam non potuero, hoc careatis solatio. Ad diluculum ite domos, quod noctes vobis fortunaverint, custodientes sedulo. Et quum stabitis ante iudices hoc Divinae gratiae acceptum referentes, vincite tormenta! Sed bene cogitate, quod Iesus monuit, ne ira aut odium vobis coronam rapiat. Ah! postremum, Reparate, fratribus, quod apud Matthaeum Dominus nos iubet, recita!

REP. (*graviter ex codice*): « Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestris qui in caelis est ».

CAI. (*post aliquam moram, graviter*). Ut sitis filii Patris vestri, diligite omnes inimicos vestros.

OMNES: Iuvante Deo.

(*Ad proximum numerum*).